

**Kertas 8:
PUNCA DAN CARA PENYELESAIAN ISU SENSITIVITI KAUM DAN AGAMA DI MALAYSIA DENGAN
MENGAMBILKIRA PANDANGAN BELIA**

*Lim Chee Chee, Chin Yi Lin, Yamunasri Kuthiah, Hazael Sharmila Albert Charles, Muhammad Taufiq Tarmuzi,
Ashyer Andderia, Nur Azuki Yusuff*

Abstrak

Kertas ini berusaha mengetengahkan punca dan cara penyelesaian kepada isu sensitiviti antara kaum dan agama di Malaysia. Tidak dapat disangkal bahawa wujudnya sensitiviti antara agama dan kaum yang semakin membara hari demi hari. Rakyat Malaysia yang mempunyai kepelbagaian diversiti dari segi agama Islam, Hindhu, Buddha dan Kristian sepatutnya hidup tanpa perselisihan dan kesalahfahaman untuk membentuk masyarakat harmoni. Punca konflik perpaduan antara agama dan kaum menjadi kemuncak apabila isu perbezaan kepercayaan, pegangan agama dan perkauman disentuh. Terdapat banyak pengaruh yang menyebabkan isu ini sehingga tiada penyelesaian. Melalui tugas ini, punca-punca yang mendorong kepada timbulan isu-isu perpaduan seperti pengaruh politik, perbezaan dalam budaya dan kesalahfahaman agama, serta pengaruh media sosial dikaji. Pengendalian isu ini haruslah dilaksanakan oleh pihak berkuasa supaya keamanan dikekalkan untuk jangka masa yang panjang dan tidak tergoyah. Dari segi teori, sudut fungsionalisme boleh menghubungkan agama dan mengutuhkannya perpaduan. Menerusi kajian ini, antara cara terbaik untuk mengatasi isu ini adalah mengubah punca utama isu perpaduan kepada tenaga utama dalam menyelesaikan perkara tersebut. Dari pihak pemerintah sehingga ke tahap orang biasa, setiap individu harus bertolak ansur untuk menerima dan menghormati setiap perbezaan yang terdapat di Malaysia.

Kata kunci: *punca perkauman, sensitiviti kaum dan agama, belia*

Latar Belakang dan Permasalahan

Malaysia merupakan sebuah negara yang unik dengan kepelbagaian etnik yang mengamalkan agama dan budaya yang berlainan. Menurut definisi bahasa, agama merupakan hubungan dan kepercayaan yang wujud antara manusia dan kuasa alam ghaib dan rohani. Manakala, Sarjana klasik dan ahli antropologi yang tersohor, E.B.Tylor (1903) mentakrifkan agama sebagai kepercayaan kepada makhluk halus. Justeru itu, agama secara keseluruhan boleh dilihat dari segi sudut fungsionalisme. Teori fungsionalisme melihat agama dari segi fungsi dan apakah tujuan kewujudan agama tersebut.

Perpaduan boleh diertikan sebagai proses menyatupadukan rakyat dibawa ideologi negara supaya dapat membentuk identiti dan nilai yang mempunyai satu perasaan kebangsaan yang sama. Kajian ini dijalankan untuk mengetahui punca utama dan cara penyelesaian isu perpaduan antara kaum dan agama. Pada masa sekarang, isu perpaduan dalam kalangan masyarakat pelbagai kaum di Malaysia merupakan topik hangat yang didebatkan kerana ia membawa kepada api permusuhan. Walaupun kebebasan beragama ditekankan dalam Perlembagaan Negara, isu perpaduan masih dikatakan seperti iklim tetap yang sentiasa ada di Malaysia sejak ambang kemerdekaan. Turut menyebabkan perbalahan antara komuniti adalah pemikiran rakyat iaitu takut didominasi oleh kaum lain dan menjadi sensitif apabila kepercayaan agama mereka disentuh.

Persoalannya, apakah antara insiden yang merempuhkan perpaduan antara kaum dan agama dan menyebabkan konflik di Malaysia sekarang? Adakah perlunya agama dan kaum seseorang menjadi pengukur kepada tuan rumah mahupun majikan untuk memilih calon mereka? Penindasan yang berdasarkan kriteria agama, warna kulit dan penguasaan bahasa asing dianggap isu yang tidak relevan antara masyarakat dan ia diungkitkan di media sosial. Perkara seperti pemilihan calon pekerjaan mengikut warna kulit dan kefasihan dalam bahasa Mandarin menyebabkan wujudnya persengketaan antara agama dan etnik. Bahasa rasmi negara iaitu Bahasa Melayu, apakah hubungkaitnya dengan syarat penguasaan bahasa lain sebegini, sedangkan perkerjaan itu sebenarnya boleh dilakukan tanpa penguasaan bahasa asing? Selain itu, antara isu yang terkait adalah robohan tempat beribadat. Pertempuran dari segi kepercayaan ini

References

- Cherry, K. (2006, November 15). *Understanding Prejudice*. Verywell Mind; Verywellmind. <https://www.verywellmind.com/what-is-prejudice-2795476>
- Giok, H. P., & Sulaiman, N. (2013). "Choose one!": Challenges of inter-ethnic marriages in Malaysia. ResearchGate. <https://doi.org/10.5539/ass.v9n17p269>
- Nur Azuki Yusuff (2016), Perpaduan etnik di Malaysia. Kota Bharu: Penerbit UMK

menyebabkan teretusnya kontroversi dan berlaku pertempuran dan pergaduhan di mana patung dewa dipecah dan dirobuhkan.

Apakah punca yang mendorong kepada isu-isu perpaduan sebegini? Adakah pengaruh politik dimana pemimpin yang hanya mementingkan kuasa dan menggunakan rakyat sebagai satu alat merupakan punca utamanya, atau salah faham antara agama dan budaya? Selain itu, terdapat juga dialog dimana pengaruh media massa dan kerangka minda tertutup menjadi faktor wujudnya isu perpaduan di Malaysia. Justeru itu, menerusi kajian ini jawapan kepada segala soalan dapat dirungkaikan.

Objektif Kajian

Malaysia ialah sebuah negara yang terdiri daripada masyarakat yang berbilang etnik, pelbagai budaya dan Bahasa, dan banyak kumpulan etnik di Malaysia masih mengekalkan identiti kebudayaan yang berbeza. Hal ini demikian menjadi satu cabaran untuk menyatukan rakyat Malaysia. Subjek hubungan etnik memberikan kesedaran dan penghayatan dalam mengurus kepelbagaian kaedah pengukuhan negara bangsa berasaskan nilai-nilai murni. Oleh itu, objektif kajian ini adalah seperti berikut:

1. Menganalisis pandangan rakyat Malaysia terhadap isu perpaduan antara kaum dengan agama
2. Memahami tahap hubungan etnik yang berlaku di Malaysia
3. Membincangkan tentang konflik antara kaum yang dihadapi oleh rakyat Malaysia
4. Mengkaji faktor-faktor yang boleh menyebabkan perpecahan dan ketidaksefahaman antara pelbagai kaum di Malaysia
5. Membincangkan cadangan-cadangan supaya isu perkauman dapat diselesaikan

Metodologi

Antara kaedah-kaedah kajian yang digunakan untuk menjalankan laporan kajian ini termasuklah melayari internet, menjalankan soal selidik dengan menggunakan GoogleForm dan meminta tunjuk ajar daripada penyelia subjek hubungan etnik (Prof. Madya Dr. Nur Azuki Bin Yusuff).

1. Sumber Internet

Internet merupakan salah satu kaedah yang digunakan dalam laporan ini. Sumber internet digunakan untuk mendapatkan maklumat mengenai kajian yang dijalankan ini. Antara laman sesawang yang diakses oleh pengkaji untuk mencari maklumat yang berkaitan dengan kajian ini adalah seperti Wikipedia, Google, dan sebagainya. Rujukan Internet membantu pengkaji memperoleh banyak maklumat yang lebih luas dan terkini mengenai skop kajian.

2. Soal Selidik

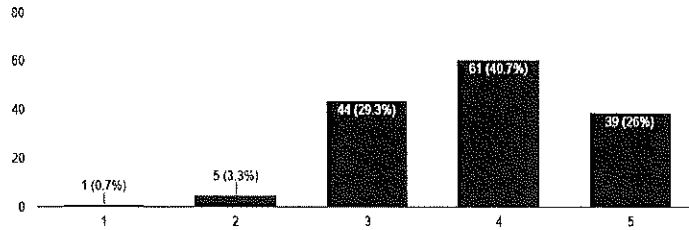
Salah satu kaedah yang digunakan dalam kajian ini ialah soal selidik. Hal ini disebabkan, kesukaran untuk mengadakan temuduga atau soal selidik secara fizikal kerana masalah pandemik yang dialami sekarang. Soalan yang termasuk dalam soal selidik ini merangkumi faktor-faktor yang menyebabkan isu perpaduan dalam Malaysia iaitu faktor politik, faktor budaya, faktor sosial media dan faktor agama. Soalan dikemukakan menggunakan skala interval 1-5 (1=sangat tidak setuju, 2=tidak setuju, 3=tidak pasti, 4=setuju dan 5=sangat setuju). Borang soal selidik ini bertujuan untuk menilai pendapat pelajar UMK dan masyarakat tentang isu perpaduan antara kaum dengan agama.

Analisis Data

Kajian ini dijalankan dengan menggunakan media sosial melalui borang soal selidik menerusi Google Form dan seramai 150 orang responden terdiri daripada pelbagai kaum di Malaysia, julat umur 15 ke atas dan mempunyai taraf pendidikan yang berbeza, menjawab borang soal selidik tersebut.

Pada pandangan anda, adakah isu perkauman wujud di Malaysia.

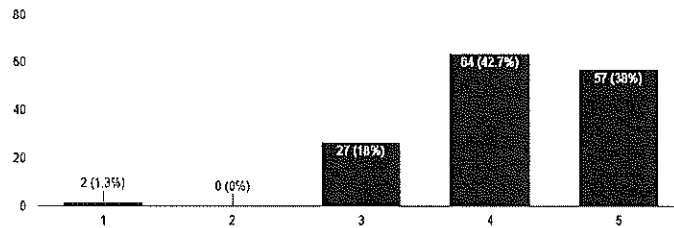
150 responses

Soalan pertama dalam kaji selidik adalah mengenai pandangan responden terhadap isu perkauman di Malaysia. 6 responden menyatakan bahawa mereka berpendapat isu perkauman tidak wujud di Malaysia. Hal ini menunjukkan bahawa responden tinggal dalam persekitaran yang aman dan tidak pernah berhadapan dengan isu perkauman. 44 responden berpendapat bahawa wujudnya isu perkauman di Malaysia tetapi dalam keadaan yang terkawal. 100 responden bersetuju bahawa isu perkauman di Malaysia amatlah serius dan perlu dititikberatkan.

Adakah anda berasa selesa apabila berinteraksi dengan kaum lain.

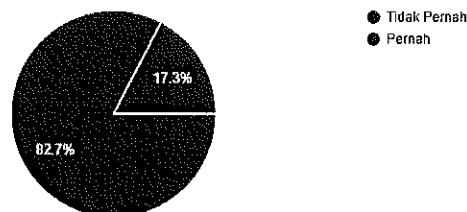
150 responses

Soalan kedua dalam kaji selidik adalah soalan mengenai interaksi responden dengan kaum lain. Seramai 2 responden berasa tidak selesa dengan kaum lain. Hal ini menunjukkan bahawa mereka hanya bergaul sesama kaum di tempat kerja mahupun sekolah. 27 responden berpendapat bahawa mereka berasa selesa apabila bergaul dengan kaum lain akan tetapi mereka mempunyai pendirian peribadi untuk tidak bergaul dengan kaum lain. Seramai 121 responden berasa sangat selesa apabila berinteraksi dengan kaum lain. Hal ini menunjukkan bahawa, responden bergaul dengan kaum lain secara positif tanpa sebarang perselisihan. Rumusannya, kebanyakan responden berasa selesa apabila berinteraksi dengan kaum lain.

Pernahkah anda berhadapan dengan masalah /isu perkauman sebelum ini?

150 responses

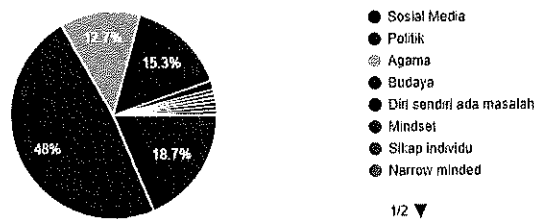
Soalan ketiga dalam kaji selidik adalah berkenaan tentang pengalaman responden berhadapan dengan masalah isu perkauman. 82.7% responden atau seramai 124 responden tidak pernah berhadapan dengan masalah isu perkauman di Malaysia. Akan tetapi, seramai 26 responden iaitu 17.3% pernah berhadapan dengan masalah isu perkauman di Malaysia. Rumusannya, kebanyakan responden tidak pernah

mengalami isu perkauman disebabkan persekitaran mereka yang mengamalkan toleransi. Namun begitu, bukan semua orang mempunyai pengalaman yang sama, 26 responden pernah mengalami isu perkauman mungkin disebabkan persekitaran mereka yang tidak sihat dan mengungkit hal-hal sensitif kaum lain.

Soalan seterusnya bertanyakan tentang apakah masalah perkauman yang pernah dilalui. 21 responden yang berkongsi pengalaman mereka menyatakan bahawa isu perkauman timbul dari keluarga sendiri, tempat kerja, ataupun pensyarah di tempat pengajian. Apabila responden ditanyakan bahawa adakah perpaduan kaum merupakan aspek penting dalam kalangan rakyat Malaysia, semua responden berpendapat bahawa perpaduan kaum adalah aspek yang amat penting. Hal ini menunjukkan, responden peka terhadap isu sensitif kaum di Malaysia dan menghargai hubungan antara kaum lain.

Pada pendapat anda, apakah faktor utama yang menyumbang kepada isu perkauman di Malaysia.

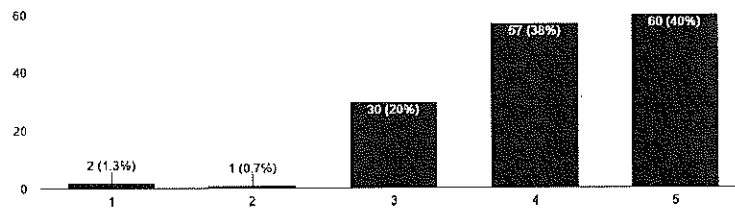
150 responses

Berdasarkan kaji selidik yang didapati, seramai 72 responden iaitu 48% berpendapat bahawa faktor politik yang utama menyumbang kepada masalah perkauman di Malaysia diikuti dengan sosial media (18.7%), budaya (15.3%), dan agama (12.7%). Responden juga berpendapat bahawa media sosial boleh membantu dalam usaha untuk mewujudkan perpaduan kaum dengan majoriti seramai 117 responden. Hal ini kerana, kebanyakan rakyat Malaysia mendapat akses media sosial dan dapat membantu dalam menyebarkan kesedaran. Namun begitu, seramai 127 responden (84.7%) pernah menyaksikan komen berunsur negatif terhadap kaum lain di media social.

Adakah media sosial boleh membantu dalam usaha untuk mewujudkan perpaduan antara kaum?

150 responses

Majoriti responden iaitu seramai 136 responden dapat mengadaptasi dan menerima budaya kaum lain dan berkaitan dengan soalan seterusnya, majoriti responden iaitu seramai 147 responden berusaha untuk mewujudkan perpaduan antara kaum di Malaysia. Soalan terakhir dalam kaji selidik adalah bertanyakan pendapat responden untuk mengatasi isu perkauman di Malaysia. Kebanyakan responden menyatakan kemestian menerapkan nilai-nilai moral dalam kehidupan seperti bertoleransi dan bertolak ansur dan juga menguatkuasakan undang-undang lebih ketat berkaitan dengan pesalah yang menimbulkan isu perkauman.

Perbincangan

Berdasarkan hasil borang soal selidik yang diterima, majoriti rakyat Malaysia (91%) berpendapat bahawa perpaduan kaum merupakan satu aspek yang penting dalam kalangan rakyat Malaysia. Sebanyak 48% rakyat

berpendapat bahawa pengaruh politik merupakan faktor utama yang menyumbang kepada isu perkauman di Malaysia. Sesetengah ahli politik bermain dengan sentimen perkauman dan keagamaan dengan menyalahgunakan media sosial. Kedua-dua punca ini adalah antara punca utama yang menggugat keharmonian kaum di negara ini. Suara ahli politik di negara ini yang menyebabkan timbulnya perbalahan kerana mereka sengaja mahu mencetuskan isu perkauman di media sosial. Menurut Gibson (2013), kebanyakan parti dan ahli politik pada masa kini lebih gemar menggunakan aplikasi atas talian sebagai sebahagian daripada cara mereka berkempen. Mereka melakukannya untuk mendapat sokongan daripada kaum-kaum yang tertentu, dan ia merupakan satu publisiti yang murahan dan tidak relevan. Tindakan ini cukup bahaya dan setiap kata-kata mereka akan cepat tersebar. Tidak dapat dinafikan bahawa isu perkauman dan agama berlaku di setiap tahap masyarakat, dari peringkat ahli politik ke peringkat orang biasa. Ini dapat dilihat dalam kes yang baru berlaku iaitu Ahli Parlimen Batu Kawan, Kasthuriraani Patto dilemparkan dengan kenyataan "gelap dan terlupa pakai bedak" yang disifatkannya sebagai rasis. Hal ini, tidak akan berakhir di sini, ruangan komen di media sosial akan dipenuhi dengan perbalahan antara satu kaum dan lain. Ini menunjukkan, ahli politik memainkan peranan yang penting dalam mengekalkan keharmonian dan perpaduan di Malaysia. Rakyat sentiasa memerhati ahli politik oleh itu, mereka mesti menjadi suri teladan.

Pada pendapat pengkaji, majoriti rakyat Malaysia memilih politik sebagai punca utama yang menyumbang kepada perpecahan kaum kerana terdapat ahli politik yang menggunakan taktik politik perkauman bagi meraih undi dan sokongan. Politik perkauman merupakan satu amalan berkaitan sesuatu parti politik ataupun individu yang terlibat dalam politik menggunakan dan mengeksploitasi isu yang berkaitan kaum dan agama atas kepentingan agenda parti politik sendiri. Perkara ini dapat dilihat dengan lebih jelas kepada parti-parti yang penyokongnya dimonopoli oleh suatu kaum. Sebagai contoh, pengkaji memetik satu ucapan yang disampaikan oleh bekas perdana menteri Malaysia Datuk Seri Najib Tun Razak iaitu "Tanpa UMNO Melayu akan hilang kuasa, hilang maruah, dan hilang segala-galanya." Peryataan ini dikeluarkan sebagai taktik untuk meraih etnik melayu agar mengundi parti tersebut. Disebabkan oleh itu, orang Melayu sama ada di bandar dan luar bandar percaya dengan kata-kata beliau. Mereka beranggapan dengan mengundi parti itu, mereka akan mendapat perlindungan dan bantuan yang lebih daripada kerajaan. Perkara ini bukanlah hanya boleh didapati dalam UMNO, parti-parti lain juga turut menyelitkan agenda-agenda seperti ini dalam kempen-kempen mereka. Ia secara tidak langsung mewujudkan sikap perkauman dalam diri pemimpin dan penyokongnya.

Tambahan pula sebanyak 12.7% rakyat berpendapat media sosial sebagai penyumbang kepada isu perkauman di Malaysia. Hal ini kerana, dalam era kemajuan media sosial ini sebilangan besar rakyat Malaysia menggunakannya. Rosli, Wan Mahmud, dan Mahbob (2016) turut berpendapat media sememangnya banyak membantu masyarakat membina persepsi dan tanggapan serta membentuk sikap masyarakat melalui maklumat yang disampaikan. Namun, sesetengah pihak sengaja menyalakan api perkauman dan meniup bara permusuhan antara agama. Misalnya, pemilihan penyewa rumah berdasarkan agama yang dianuti diiklankan dalam media sosial dimana ia diviralkan sehingga netizen menggunakan platform Facebook dan Twitter untuk meluahkan rasa tidakpuas hati masing-masing. Kebebasan menyuarakan pendapat di media sosial membuatkan golongan belia lebih memilih untuk menggunakan media tersebut berbanding media yang lain (Haji Adnan, 2015). Masalah ini boleh diselesaikan dengan pihak berkuasa Suruhanjaya komunikasi dan Multimedia, mengambil tindakan untuk memadamkan paparan berbaur perkauman yang disebarkan oleh netizen yang tidak bertanggung jawab. Individu yang menyalahgunakan medium dengan mencipta akaun palsu pula semakin berleluasa. Rakyat juga perlu memainkan peranan dengan tampil memberi kerjasama dan melaporkan kandungan yang berbaur perkauman di media sosial. Ahli-ahli politik perlu menyatupadukan masyarakat dengan menggunakan sosial media untuk tujuan yang baik memandangkan golongan itu berpengaruh kuat dalam sosial media.

Di samping itu, 15.3% responden borang soal selidik berpendapat budaya merupakan salah satu faktor yang menyumbang kepada isu perkauman. Rusuhan yang berlaku di tempat beribadat juga membimbangkan jika tidak diurus dengan baik. Kepelbagaian agama yang wujud menjadi salah satu faktor pencetus konflik di Malaysia. Masalah tidak memahami budaya agama lain adalah dalam kalangan orang yang tidak memahami agama lain. Sebagai contohnya, insiden di kampung Medan dimana pergaduhan

antara dua kumpulan bermula ekoran persediaan majlis perkahwinan oleh orang Melayu dan pengebumian oleh orang India, isu pembuangan kepala khinzir di masjid, dan juga rusuhan yang berlaku di kuil Seafield dimana patung Tuhan dimusnahkan. Masalah sebegini boleh dihindari jika masyarakat memahami dan bersikap terbuka menerima nilai murni antara agama, perayaan serta kepercayaan agama lain. Saling menghormati perbezaan agama tanpa mencetuskan konflik juga harus diterapkan. Sebagai masyarakat bertamadun, tidak sewajarnya membiarkan konflik agama timbul atau berulang kerana akan memberi kesan kepada generasi akan datang. Seminar atau dialog antara agama perlu dianjurkan supaya memberikan pemahaman pelbagai agama dan budaya yang lebih mendalam kepada masyarakat. Pendekatan dialog ini boleh dijadikan sebagai wadah utama untuk mengatasi isu polarisasi kaum yang sedang melanda masyarakat Malaysia semasa. (Rahimin Affandi dil, 2011)

Akhir sekali, politik perpaduan amat penting kepada negara untuk memastikan proses pembinaan negara jalan dengan baik tanpa gangguan sosial. Perpaduan yang utuh memberikan kesan positif terhadap pembangunan kepada semua etnik di negara Malaysia. Pihak berkuasa baik di peringkat penguat kuasa seperti institusi undang-undang memastikan tindakan dikenakan kepada sesiapa sahaja yang melakukan kesalahan tanpa mengira kedudukan mereka. Ketegasan ini memberikan mesej bahawa penguatkuasa dan proses undang-undang negara tegas dan serius dalam usaha membendung masalah perpaduan ini. Pernyataan ini turut disokong dengan penjelasan Timbalan Menteri Perpaduan Negara, Datuk Ti Lian Ker yang berkata undang-undang sedia ada pada ketika ini mencukupi. "Yang perlu ketika ini bukanlah undang-undang tambahan, sebaliknya penguatkuasaan, pelaksanaan dan pendidikan kesedaran," katanya pada sesi pertanyaan bagi jawab lisan di Dewan Rakyat. (Berita Harian Online, 2020). Menurut beliau mana-mana individu yang sengaja mencetus atau mengeluarkan kenyataan yang mengganggu-gugat perpaduan dan mengancam keharmonian rakyat boleh didakwa di bawah akta sedia ada termasuk Seksyen 233 Akta Komunikasi dan Multimedia 1998 (Akta 588), Seksyen 504 Kanun Keseksaan (Akta 574) dan subseksyen 41 Akta Hasutan 1948 (Akta 15). Beliau juga menyeru Ahli-Ahli Parlimen supaya memainkan peranan mereka untuk kembali kepada semangat Rukun Negara dan mengamalkan prinsip semangat perlembagaan bagi mengukuhkan perpaduan dalam negara ini.

Rumusan

Malaysia merupakan negara yang berbilang kaum dan kaya dengan agama, budaya dan adat resam yang berbeza. Perkara ini turut disokong dengan Teori Masyarakat Majmuk oleh Furnivall (1948) dan Smith (1965) yang menggambarkan Malaysia sebagai sebuah negara yang mempunyai masyarakat yang berbilang kaum, yakni rakyatnya hidup dalam satu unit yang sama tetapi berasingan. Berdasarkan kajian yang dijalankan, isu-isu perpaduan mendapat perhatian daripada masyarakat Malaysia, tidak mengira umur, jantina, agama dan etnik. Kebanyakan responden berpendapat bahawa isu perpaduan kaum berkaitan rapat dengan media sosial, kesalahfahaman agama dan budaya, dan juga pengaruh kuasa politik di Malaysia. Keempat-empat aspek ini sebenarnya haruslah menjadi sebagai pemacu perpaduan dalam masyarakat, bukannya digunakan sebagai alat mahupun senjata untuk memisahkan masyarakat Malaysia. Walaupun dengan pelbagai latar belakang, setiap rakyat Malaysia haruslah saling menerima dan menghormati perbezaan antara satu sama lain dengan hati yang terbuka. Perpaduan kaum tidak akan dicapai sekiranya rakyat Malaysia yang berbilang kaum dan agama ini tidak menyedari bahawa keharmonian dan interaksi positif antara masyarakat merupakan perkara yang penting untuk membangunkan negara. Perpaduan negara bukannya perkara yang mustahil, ia memerlukan kerjasama antara pelbagai disiplin (multidisciplinary action) bermula dari pemerintah negara, kerajaan hingga ke tahap individu. Apabila berhadapan dengan apa-apa jenis ekstremisme atau provokatif, warganegara perlu sentiasa berdiri atas prinsip kesederhanaan dan bersikap rasional. Kepentingan negara haruslah diletakkan di atas kepentingan individu. Jangan dilupakan bahawa sejarah Malaysia membuktikan bahawa kepelbagaian rakyat Malaysia adalah kekuatan dan keunikan negara. Dengan impian yang dikongsi bersama, segala kesukaran dan cabaran dapat dilalui bersama.

Rujukan

- Adnan, M.H. (2015). Peranan media massa memartabatkan iNtegriti Nasional. *Jurnal Komunikasi Borneo*, 2(1), 57-74
- Aziz, S. A. (2017, July 16). *Perbezaan politik gugat semangat perpaduan rakyat*. Berita Harian. <https://www.bharian.com.my/berita/politik/2017/07/478/perbezaan-politik-gugat-semangat-perpaduan-rakyat> .
- Gibson, R.K. (2013). Party change, social media and the rise of 'citizen-initiated' campaigning. *Party Politics*, 21(2), 183-197
- Lim, L. T. (2018, May 1). Usah biar politik jejas hubungan kaum. *Berita Harian*. <https://www.bharian.com.my/kolumnis/2018/05/419265/usah-biar-politik-jejas-hubungan-kaum>.
- Nur Azuki Yusuff, Tan Hong Cheng, Kevin Fernandez, Yohan Kurniawan (2016) *Perpaduan berpaksikan titik kesamaan fungsi pelbagai agama dengan mengambilkira islam sebagai agama rasmi di Malaysia*. In: Persidangan Pemantapan CITRA Kenegaraan 4 (COSNA4) 'Mencorak Masa Hadapan': Universiti Pendidikan Sultan Idris (UPSI)
- Nur Azuki Yusuff (2015) *Isu dan permasalahan hubungan antara agama di Malaysia kini dan jalan penyelesaiannya*. Kursus Perbandingan Agama, Institut Kefahaman Islam Malaysia dan Institut Latihan Islam Malaysia Wilayah Timur, Terengganu.
- Nur Azuki Yusuff (2009) *Pembangunan 1Malaysia: isu persaudaraan masyarakat Islam dan bukan islam melalui aktiviti kerja sosial*.: Seminar Kemahiran Insaniah Dan Kerja Sosial 2009 (SKIKS 09): Universiti Teknikal Malaysia, Melaka
- Ramayah, U. (2020, July 14). *Kenyataan 'bedak', 'gelap': Kasthuri Patto mahu rujuk ke Jawatankuasa Hak dan Kebebasan Parlimen*. Astro Awani. <https://www.astroawani.com/berita-malaysia/kenyataan-bedak-gelap-kasthuri-patto-mahu-rujuk-ke-jawatankuasa-hak-dan-kebebasan-parlimen-251132>.
- Ridzuan, A. R., Bolong, J., Omar, S. Z., Osman, M. N., Yusof, R., & Abdullah, S. F. M. (2012). Social Media Contribution Towards Ethnocentrism. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 65, 517–522. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.11.158>
- Rosli, H.F, Wan Mahmud, W.A., & Mahbob, M.H. (2016). Peranan media sebagai alat kesedaran sosial dalam kalangan orang kurang upaya di Malaysia. *Jurnal Komunikasi*, 32(2), 471-488
- Zainury, M. A. (2019, November 11). *Perselisihan kaum, agama: Ahli politik dan media sosial jadi punca?* Sinarharian. <https://www.sinarharian.com.my/article/56621/BERITA/Nasional/Perselisihan-kaum-agama-Ahli-politik-dan-media-sosial-jadi-punca>.

e-prosiding
Wacana Perpaduan
Kalangan Belia
Era PKP 2.0

Penyelenggara
Nur Azuki Yusuff
Muhammad Hafizuddin Huji

Hak cipta FBI 2021

Hak cipta adalah terpelihara. Setiap bahagian daripada terbitan ini tidak boleh diterbitkan semula, disimpan untuk pengeluaran atau dipindahkan kepada bentuk lain, sama ada dengan cara elektronik, mekanikal, gambar, rakaman dan sebagainya tanpa izin daripada Fakulti Pengajian Bahasa dan Pembangunan Insan

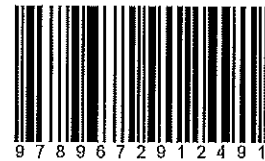
WACANA PERPADUAN KALANGAN BELIA ERA PERINTAH KAWALAN PERGERAKAN (PKP) 2.0
e-ISBN 978-967-2912-49-1

Diterbitkan oleh:

Fakulti Pengajian Bahasa dan Pembangunan Insan,
Universiti Malaysia Kelantan,
Kampus Bachok, 16300,
Bachok, Kelantan.
Telefon: +609-779 7445
Email: fbi@umk.edu.my

e ISBN 978-967-2912-49-1

9 7 8 9 6 7 2 9 1 2 4 9 1

